

Liefdeswerk

Mireille Geus en Anna van Praag

LIEFDESWERK

Een briefwisseling over schrijven, leven en liefde

de>>>>
meent
— UITGEVERIJ —

Omslagfoto: Herman van Bostelen
Vormgeving omslag: Pieter Kers
Foto van de auteurs: Herman van Bostelen
Vormgeving binnenwerk: ZetSpiegel, Best

© 2021 Mireille Geus en Anna van Praag

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

ISBN 978 90 831 6735 0
NUR 322

www.uitgeverijdeemeent.nl

Opgedragen aan onze moeders
Maria de Vogel
Rinia Stuger

Een spannend plan rijpt in een palazzo in Bologna

Velen willen het, weinigen leven het. ‘Hoe is het om schrijver te zijn?’ Er hangt iets magisch rond het publiceren van je eigen boek, en rond het schrijversleven in het algemeen.

Wij schrijven boeken voor jeugd en volwassenen en zijn beiden schrijfdocent en -coach. In 2019 belanden we in een romantisch palazzo tijdens de boekenbeurs van Bologna. Daar rijpt het idee: elkaar brieven gaan schrijven over de geheimen van het schrijversbestaan, schaamteloos en genadeloos. Geïnspireerd door illustere voorgangers besluiten we, juist in tijden van afstand, dit langzame en rijke genre te gaan onderzoeken.

De situatie is: twee schrijvers die beiden ook elk met een nieuw boek bezig zijn, beiden met een totaal verschillende manier van werken. Mireille is als schrijfcoach betrokken bij het boek van Anna. Er is een prille vriendschap. En de wereld daarbuiten.

In de zomer van 2020 trekken we ons terug in het tuinhuis van Jan Wolkers, een oase voor schrijvers onder de rook van Amsterdam.

Een kleurige bloemenzee, overal hommels en bijen en wespen en enorm grote hommels die te zwaar zijn om nog te kunnen vliegen en over het terras lopen. We openen de deur van het witte huis, een blauwe vloer, blauw plafond, een sloot aan de achterkant, de geur van vakantie, een tweepersoonsbed, een keuken, een wc met een douche en heerlijk weer... De tijd wordt een elastiekje, de vogels fluiten, ik pak een dagboek van Jan Wolkers uit de boekenkast en lees...

(Mireille)

In het Wolkershuisje begint het koortsachtige schrijven. We lichten niet alleen tipjes op, maar de hele sluier waar het gaat om glamour, royalty's en discipline en daarbij leggen we ons beider werkproces bloot. Beiden zijn we op dat moment in liefdevol gevecht met ons boek. Mireille is net terug van een werkreis in Suriname en heeft van haar redacteur te horen gekregen dat ze de 55.000 woorden van haar boek in wording misschien wel in de prullenbak moet gooien: 'Waarom vervang je de hoofdpersoon niet door jezelf?' Anna bevindt zich in een spagaat met haar jeugdboek waarover Mireille als coach heel enthousiast is, maar haar redacteur bij de uitgeverij een stuk minder.

Mireille is als schrijver een planner, een denker en daarna pas een doener met haar hart erbij. Anna laat zich leiden door de inval, het toeval en het moment, altijd op zoek naar de Muze en de schoonheid.

De brieven reflecteren ook onze verhouding: Mireille observeert in een bedachtzame, zuivere stijl; Anna is meer lyrisch en uitbundig, van de hak op de tak. We worden steeds eerlijker, onze vriendschap verdiept zich.

Ondertussen is het de meest gedenkwaardige zomer sinds tijden, want er heerst een pandemie – iets waar Anna zich hevig tegen verzet en Mireille zich juist aan overgeeft.

En net als in de boeken sijpelt ook in het Wolkershuisje het persoonlijke leven door. Een rottige jeugd is een schrijversgoudmijn, stelt Mireille – maar moet ze dan werkelijk zichzelf hoofdpersoon maken van haar boek? Wat impliceert dat voor iemand die juist altijd erg gesloten is over haar jeugd en Surinaamse roots? Thuis zit haar man te herstellen van een burn-out, wat Mireille ook niet in de kouwe kleren is gaan zitten. In de Wolkerstuin slaapt ze voor het eerst sinds tijden weer eens alleen, iets wat ze eigenlijk heel eng vindt. In de nacht spoken de demonen, overdag herstelt ze, in de bloemenzee en op magische grond.

Anna heeft ondertussen te maken met een nog vrij recent nieuw leven als gescheiden vrouw, na vele omzwervingen eindelijk weer terug in Amsterdam. Haar hele volle leven dendert de tuin binnen: vrienden, geliefde, de dochters en hun aanhang – vooral de jongste die net nog thuis woont. Zelfs de zus van Anna komt een paar keer in het huisje schrijven. En dan is er haar oude moeder, in het tehuis in de stad, maar zeer aanwezig. Al jaren een flakkerend kaarsje, dat steeds net niet dooft.

Vernietigen. Het is een thema deze maand. In onze brieven en voor mij. Zoals de dood de ultieme vernietiger is. Mijn moeder is nog niet dood, maar zij en ik spraken er gisteren wel over. 'Ga maar,' zei ik, 'ga dan gewoon.'

Ze ging niet, nog niet, en ik zeg het denk ik ook niet zo snel nog een keer.

(Anna)

Met dit boek maken we je deelgenoot van deze bepalende periode in ons leven waarin we elkaar steeds koortsachtiger gaan schrijven. Lees je mee?

Anna en Mireille

Vanuit een verlaten Amsterdam-Centrum, 24 maart 2020

Lieve Mireille,

Er ligt een huisje, verscholen in het groen. Een heilig huisje. En vanaf juni mogen we er wonen! Ja, het is gelukt, de aanvraag voor ons schrijfplan is gehonoreerd.

Het klinkt als een sprookje, een droom om in te vluchten nu de Haarlemmerstraat zich sluit en zelfs grimmig wordt.

Het wordt er niet veiliger op nu we ineens in een lockdown zitten. Wie had dat ooit kunnen verzinnen? En ik maar achteloos doen over al die dystopieën die al jarenlang de grote mode zijn in jeugdboekenland. Gisteren zag ik zomaar twee vechtpartijen achter elkaar, mensen die totaal in de war waren. In beide gevallen werden ze onmiddellijk omsingeld door politieagenten, die nu ineens een ‘vitaal beroep’ hebben. Ik koester het dappere kleermakertje, de bakker en die ene boetiek die hoopvol openblijft, zelfs voor ‘om de dag een spijkerbroek’. Maar misschien zijn zij morgen ook wel dicht?

Nog harder dromen dus, van ons huisje. Waar Jan Wolkers woonde en sliep, omringd door de wilde tuin die ook in veel van zijn verhalen terugkomt.

We gaan het doen, Mireille, we gaan het echt doen!

Anna

Haarlem, 27 mei

Lieve Anna,

Hier een kort bericht, tenminste dat denk ik.

Het is vooral om je te helpen met het schrijven van de eerste brief aan mij vanaf de werkplek van Jan Wolkers, tenminste zijn tuinhuis op Amstelglorie.

L. en ik waren vorige week op Texel en daar zijn we naar zijn huis gereden waar Wolkers zo lang woonde en al die natuur-filmpjes maakte die bij onze volwassen kinderen zoveel goede herinneringen oproepen.

Ze zochten laatst bij mij aan tafel naar die filmpjes en ik zag twee stralende koppen in plotseling gedeelde jeugdherinneringen.

Bij dat huis op Texel durfde ik niet lang te blijven staan om zijn weduwe niet te veel lastig te vallen, maar het huis lag zo verscholen dat ik het niet heel goed kon zien, meer goed kon voelen: hier was het, en volgende week dus weer voelen, maar ook zien: hier was het waar hij werkte.

Hopelijk doen mensen dat ook ooit bij mijn werkplek, hahaha.

Nu ben ik druk bezig om in coronatijden een aantal filmpjes op te nemen die samen een online cursus schrijven vormen voor beginnende schrijvers. Elke dag opname met licht, een softbox met een camera en mijn lieve dochter erachter, mijn zenuwen, de make-up, de verschillende outfits, ik merk zoveel weerstand als het om zichtbaarheid gaat, en natuurlijk de inhoud die ik zo graag wil vertellen. Ik kijk er nu al naar uit dat het klaar is, maar ik geloof wel dat het leuk wordt en dat stemt me vrolijk!

Vandaag stuur ik je deze brief vooral, omdat ik me afvraag wat jij wilt doen met deze maand en onze brieven aan elkaar. We hebben het er eerder over gehad, ik noemde onderzoek, motivatie om te blijven schrijven, elkaar te leren kennen. Jij de traagheid en de intimiteit. Maar nu is het echt.

Dat is toch weer anders dan dat het alleen een idee is.

Wat maakt wat privé is ook publiek?

We willen het uiteindelijk toch ook uitgeven!

Ik hoor het graag!

Xx

Mireille

P.S. Wat me opvalt is dat ik je wil helpen met beginnen en ik weet dat je dat gewoon zelf kan. Niet per se met een plan, maar gewoon. Waarschijnlijk blijf ik zo te veel in mijn rol als schrijfcoach, ik weet het niet, het voelt veilig in ieder geval en ik ga ernaar kijken of ik meer je vriendin kan zijn.

Amsterdam, 2 juni

Lieve Mireille,

Je bent er! Op heilige grond, in het schrijfparadijs van de grote Jan Wolkers zelf.

Het loopt dus even anders, omdat ik ineens zit met een kind met een zware toetsweek – ze zou nu al klaar zijn met school maar corona geeft een pittig staartje aan dit schooljaar. Ik wil haar niet alleen thuis laten zitten nu.

Maar jou kan ik nog steeds schrijven, misschien juist beter. Terwijl de dochter naast me aan tafel ploetert op wiskunde en economie, duik ik in onze schrijfwereld.

Hoe is het huisje, hoe leef je daar, hoe is Jan W. om je heen of misschien juist helemaal niet? Wees niet bang om te persoonlijk te worden en pijnig jezelf niet met de vraag wie daarop zit te wachten. Je kent de truc toch: hoe specifieker je het opschrijft, hoe universeler het wordt voor lezers? Dat heb ik wel geleerd in tien jaar non-stop bloggen.

Laten we teruggaan naar ons oorspronkelijke idee: elkaar bevragen hoe het is om een schrijver te zijn. Waar lopen wij tegenaan, wat is de winst en het verlies, wat kost het ons en onze gezinnen? En hoe verloopt dat schimmige schrijfproces nou eigenlijk?

Schrijven is worstelen met een varken in het donker, zei Margaret Atwood. Een oude schrijfster die ik vroeger goed kende, Nel Verschoor-Van der Vlis, zei altijd: 'Schrijven is een worsteling en een genade.' Het is net als de liefde, denk ik: je klooit wat aan, soms valt alles op zijn plek en soms loopt het gierend uit de bocht. Het is het fijnste en het stomste dat er bestaat.

Over worstelen gesproken. Sinds wij samen in Bologna waren bij de kinderboekenbeurs en jij mijn eerste opzet van dit huidige boek zo wijs van commentaar voorzag, wist ik: jou wil ik wel als coach. De eerste versie van het boek ligt nu bij je, een versie die ik normaal met niemand zou delen, ik ben er dan ook na Bretagne opnieuw hopeloos in vastgelopen. Je zou zeggen, na twintig boeken, dat schrijven makkelijk wordt, dat je routine opbouwt – maar het tegenovergestelde lijkt te gebeuren.

Natuurlijk gaan we elkaar live spreken over jouw commentaar, maar misschien kan je een paar dingen ook delen via deze brieven. Ik wil op mijn beurt natuurlijk ook altijd iets van jou meelezen. Schrijven doe je zo lang achter elkaar in je eentje, op een gegeven moment verlies je het overzicht, elke dag maar weer die dappere meters makend achter je computer.

Talent. Hartstocht. Discipline. Die drie dingen heb je nodig, zeg ik altijd tegen mijn schrijfstudenten. Bezit je alledrie die kwali-

teiten, dan komt er een boek van. Talent en discipline leidt ook tot een boek. Hartstocht en discipline hoogstwaarschijnlijk ook. Maar talent en hartstocht zonder discipline leidt tot niks. Discipline is de enige constante.

En verder maar weer!

Kus die heilige grond daar, ik kom zo snel mogelijk.

Anna

Wolkerstuin, woensdag 3 juni

Dag Anna,

Ja, ik ben er! Op de Wolkerstuin in tuincomplex Amstelglorie in het altijd mooie Amsterdam.

Wat een inspirerende brief schreef je me! Dank je wel! Ik dacht meteen: ga je daar naartoe, gaan we dit doen? Erg uitdagend, vind ik.

L. en ik zijn zaterdagmorgen veel te vroeg opgestaan, terwijl we in het weekend graag uitslapen, en we hebben dus tijd over voor vertrek, die vullen we met het knuffelen van de poezen. Dan bel jij en vertel je dat je graag thuis wil zijn bij je dochter in plaats van samen op de tuin. We praten een tijdje en omdat alles steeds verandert in deze vreemde coronatijden, is het schakelen naar een ander plan makkelijk. Oké, wat kan wel? Het is ook makkelijk, omdat afgelopen jaar steeds alles verandert door de burn-out van L. Wat eerst lukte, gaat niet, wat eerst kon, kan niet, wat eerst leuk was, is nu zwaar.

L. en ik pakken veel te veel in. We willen wel naar een ander huis, maar wel met onze eigen spullen.

Ik weet nog dat jij en ik samen vorig jaar naar de boekenbeurs in Bologna vlogen en jij zei dat ik een plastic boodschappentas kon vullen met al mijn spullen voor de hele week. Alleen mijn toilettas vulde al de helft van die plastic tas, dus ik had veel aan je tips: een paar jurken, één nette jurk, zomerschoenen, wat panty's voor als het kouder is, een lange broek en een vest, stevige schoenen voor in het vliegtuig, zodat we goed door Bologna kunnen dwalen, en niet te vergeten over de gigantische beurs.

L. en ik nemen voor drie dagen eten mee voor het Pinksterweekend, speciaal brood, speciale melk en amandelmelk, chips, wijn, kip en ontzettend veel fruit en groenten, ook omdat ik geen lactose en gluten eet. En twee enorme tassen vol met kleding.

Als we bij het grote hek worden opgehaald door de schrijfster Ellen Stoop, die ook een tuin hier heeft, mogen we gelukkig haar fiets volladen met onze overvloed.

Dan komen we aan bij de Wolkerstuin. Een kleurige bloemenzee, overal hommels en bijen en wespen en enorm grote hommels die te zwaar zijn om nog te kunnen vliegen en over het terras lopen.

We openen de deur van het witte huis, een blauwe vloer, blauw plafond, een sloot aan de achterkant, de geur van vakantie, een tweepersoonsbed, een keuken, een wc met een douche en heerlijk weer. We nestelen ons met wijn op het terras.

De tijd wordt een elastiekje, de vogels fluiten, ik pak een dagboek van Jan Wolkers uit de boekenkast en lees. Je moet het er

ook maar even bij pakken, want dan kun je lezen wat hij allemaal uitspookte in dit huisje en waar precies.

Die avond wanen L. en ik ons Jan en Karina in bed.

We sliepen hopeloos slecht vannacht, er waren geluiden die we niet kenden, iemand die bij de sloot met een buurman stond te praten. De metro die elke zoveel minuten voorbij raasde. De snelweg, waar je het geluid van een zee wel in kon proberen te horen, behalve als er sirenes waren of als er werd getoeterd.

Naast de geluiden was er in het huisje een licht, een soort flitsen alsof er onweer was, wat dus niet zo was. L. zocht lang en tevergeefs naar de oorzaak. Hij kan tegenwoordig niets loslaten, dus ik wachtte met mijn slaperige kop tot hij het opgaf, niet protesteren, niet meezoeken, dat irriteert hem en zonder lenzen zie ik ook niets, dus dat valt te begrijpen, niets zeggen gewoon wachten, wachten, wachten zoals het hele jaar.

We werden wakker door vogels en voelden ons ook bevoorrecht. Deden de deuren voor en achter open, het was opnieuw schitterend weer, we aten het ontbijt op het terras en daarna kwamen al snel onze volwassen kinderen voor de Pinksterlunch, met een door zoonlief gemaakte minestrone met gluten-vrije pasta en een tortilla, en een door dochterlief gemaakte salade en fruitmix. Ik zette thee en de pot was meteen leeg en ik maakte weer thee, het duurde langer dan thuis op het butaan-gasstel in het keukentje en weer was alles op. We kletsten, we lieten het huis zien alsof het ons huis was.

Uiteindelijk gingen ze weer weg en ik keek tevreden naar de afwas. Het deed me aan vroeger denken toen ik nog geen vaatwasser had en ook nu dacht ik wat ik toen altijd dacht: nog even niet.

Weer dook ik in de dagboekfragmenten van Jan Wolkers en

merkte dat ik het een mooi tijdsbeeld vond geven, een verslag van een goed leven. Hij schreef in 1974 dat hij een royalty-statement kreeg en dat hij 250.000 gulden had verdiend met verkoop van zijn boeken. Dat is voor ons een droom. Wij schrijven in een tijd van ontleding, in een tijd waarin mensen niet veel belangstelling hebben voor fictie.

Jij en ik gaan met deze brieven samen onze eigen weerslag maken, van ons leven, ons tijdsbeeld.

L. is op de ligbank binnen gaan liggen. Hij rust een tot twee keer per dag momenteel, soms valt hij als een blok in slaap, maar ontkent het later, soms ligt hij wakker en ademt bewust. Natuurlijk wil ik meteen een eerste poging doen tot schrijven. Voelen of de geest van Jan Wolkers me zal optillen. Zoals je weet ben ik naast dit brievenboek bezig met mijn derde roman.

Morgen ga ik met mijn uitgever praten en ik weet dat deze gesprekken en vooral de uitkomsten ingrijpend kunnen zijn. Ik hoop van niet.

Het schrijven bij het huisje ging goed, ik raakte er helemaal in en weer verraste het me wat het schrijven op een andere plek voor een tekst kan betekenen. Na een hele tijd op de bank liggen zei L.: ik ga even fietsen. We wonen in Haarlem, maar komen uit Amsterdam, geboren en getogen, dus op de fiets de stad in voelt helemaal als thuiskomen.

Ik knikte, in het nu, op de tuin op het terras, gelukkig, zo mocht ik het best noemen, en ook al een beetje onderweg naar overmorgen, naar de dag na de Pinksterdagen als ik hier alleen slaap en alleen schrijf en hoe ik me dan zal voelen en wat ik dan verder allemaal kan aanraken waar ik thuis of op mijn werkplek niet bij kan komen.

Vanwege corona werkte ik afgelopen tijd veel thuis, met L. gestrest om me heen, terwijl ik me probeerde te concentreren op mijn werk, maakte ik me ook zorgen over hem, het is een tweede natuur, ook om gedurende de nacht op hem te letten.

Maar het is ook zo dat ik nooit alleen slaap, hoe zal dat zijn?

Zal ik eens in de nacht werken en wat levert dat op?

Een schrijver zei laatst: als schrijver leg je een puzzel van tienduizend stukjes in één keer. Alle stukjes hangen met elkaar samen, je moet dus als schrijver weten wat boven is, wat onder, eerst de zijkanten maar eens leggen en dan sorteren op kleur. Ik houd zelf niet van puzzelen, maar van schrijven heel veel.

Morgen schrijf ik je weer een brief, over je manuscript, over je coach-zijn, over het Letterenfonds, over schrijven. Het is te belangrijk om dat even snel hier achteraan te doen.

Vandaag moest ik gewoon even samen met je aankomen op deze bijzondere plek.

Knuf, Mireille